

ՎԵՅԱՊԱՆԾ՝ ՃԱՄԲԱՆ՝ Ս Է Ր Ը

Եթե խօսիմ մարդոց և հրեշտակներուն լեզուները, բայց սէր չունենամ,

Հաւատք՝ առ Աստուած, արուեստի բոլոր մարզերուն մէջ, դարձած է բանաստեղծութիւն, փանդակ, իմաստասիրութիւն նկարչութիւն, գրականութիւն կամ գեղարուեստ: Բանաստեղծութիւնը շնորհ մըն է, որուն կ'արժանանան սակաւաթիւ ընտրեալներ: Բանաստեղծութիւնը կ'ազդէ մեր զգացումներուն և երեւակայութեան: Զրիստոնէութիւնը, մաքրելով հեթանոս աստուածութեան, ծանօթութիւնը, ստեղծեց երկրպագական և աղօթող ճշմարիտ բանաստեղծութիւնը: Առանց լուսասփիւռ բանաստեղծութեան, չկայ դիմագիծ ունեցող ազգութիւն: Վկայ՝ ազգերը իրենց Հոմերոսներով, Վիրկիլիոսներով, Տանդէներով, Շէքսպիրներով և Կէօթէներով: Իսկ «Աստուածաշունչը պարզ թարգմանութիւն մը չէ, այլ հայ բանաստեղծութեան, հայ ստեղծագործութեան շտեմարան մը, թագուհին թարգմանութեանց, և գոհարը հայ գրականութեան»: --Գրիգոր Մխալեան:

Աստուածաշունչ՝ ա՛յս Մատենանէն կ'ուզեմ մեկնաբանել Պօղոս առաքեալի հոգեշունչ և աստուածիմաստ ֆերթուածը, որ կը գտնուի Ա. Կորնթացոց նամակին ԺԳ. գլխուն մէջ:

Մարդ արարած կ'ուզէ դառնալ երկինքին հետ խօսակից և ընկեր մարդոց հետ զրուցակից: Պաղատախառն խօսակցութիւն մը Աստուծոյ հետ ունի իր պարտադիր երկու եզրերը՝ «խօսիլ» և «մտիկ ընել»: Յոյներ և Հռոմայեցիներ մեծ շեշտ կը դնէին արտայայտիչ արուեստներու վրայ, այսինքն տրամաբանութեան, հոնտորութեան և պերճախօսութեան:

1. Կիկերոն, Տակիտոս և Կուինտիլեան նախնեաց ուսման ամբողջ ծրագիրը պարփակուած է բեմբասացութեան մէջ:
2. Արտայայտութեան արուեստը բարձրագոյն կարողութիւնն էր:
3. Ամէն տպաւորութիւն հարկ էր որ արտայայտուէր:
4. Ուսման թագն ու պսակն էր կարողութիւն խօսելու կամ գրելու: Կենդանի լեզուն, մարդկային ներքին աշխարհի ամենանուրբ

Թիւերուն կրնայ խօսիլ: Խորհիլը՝ անձայն խօսիլ է, խօսիլը՝ բարձրաձայն խորհիլ է: Մարդկային մարմինը հրաշարուեստ պատեան մըն է, որ կը շարժի և կը խօսի. սակայն Անհունին ծարան զգացող հոգի մը ունի ան: Մարդ երբեք խաւարին հետ չի խօսիր, այլ Լոյսին հետ: Խօսի՛նք Աստուծոյ հետ, որ խօսի՛լ սորվինք:

Մարդոց ջանքը միշտ եղած է հրեշտակներո՛ւ լեզուո՛վ խօսիլ, հոետորներո՛ւ լեզուով խօսիլ, պերճախօսօրէն տրամաբանականօրէն համոզումով և ապացոյցներով կամ դիւանագիտական ամէն տեսակ խաբէութեամբ: Սակայն առանց սիրոյ, առանց զգացումի, առանց արցունքի, առանց անձնագոհութեան և առանց տառապելու, խօսքը ունայն է:

Ի՞նչ կը նշանակէ սէ՛ր ունենալ: Ի՞նչ կը նշանակէ սիրե՛լ: Սիրել գաղափար մը չէ՛, Վարկած մը չէ՛, տեսութիւն մը չէ, այլ սիրել՝ ազատագրել է մարդը: Սիրել՝ սրբագործել է չարիքը ներողամտութեամբ: Սիրելը տառապի՛լ է: Սիրել՝ մօտենալ է Աստուծոյ Հոգւոյն: Բազմաթիւ Բրիտոնեաներ կը սիրեն Զրիստոս մը, որ նկար մըն է լոկ, կամ գաճէ արձան մը: Սիրեցէք այն Զրիստոսը՝ որ խաչուեցաւ փրկելու համար համայն աշխարհը:

Աստուած ստեղծեց աշխարհը և անոր լիութիւնը: Ան ստեղծեց գեղեցիկ, շնորհալի՝ ու սիրազեղ կենդանի՝ աշխարհ մը ուր կեանքը կը ցոլափայլէր և կը հրավառէր և կրնար խորանալ իր իմաստին մէջ: Աստուած չլքեց ու չհեռացաւ աշխարհէն, զբաղելու համար ուրիշ գործերով: Ան սիրա՛ծ էր աշխարհը իր ամբողջութեամբ: Ան շնորհած էր աշխարհին ա՛յն հանգամանքը, որ Իր սեփականութիւնն էր, այսինքն Իր Շունչը, ոգին ու իսկութիւնը՝ Իր ՍԷՐԸ:

Ս. Խաչելութիւնը, աստուածային այն արարքն է որ ցոյց կու տայ թէ Աստուած խօսելով հանդերձ հրեշտակային լեզուով, չբաւականացաւ համոզել մարդկութիւնը և դարձնել դէպի Իրեն: Աստուած այնքան սիրած էր Իր աշխարհը, մինչեւ Իր Միածին Որդին դրկեց: Ան գործածեց Վեհապանծ Ճանապարհը, որ միակ կամուրջն է ..առաջնորդելու մարդը դէպի երկինք: Սիրոյ արցունքներն էին որ հաշտեցուցին Անառակ Որդին իր հօրը հետ: Խաչելութեան սուրբ Արիւնն էր, մի միայն որ դարձի պիտի բերէր մեղաւորը ու զայն դարձնէր երկնքի Բաղաբացին: Ուստի, Պօղոս առաքեալ կը շարունակէ ըսելով.

**«Կը նմանիմ պղինձի մը՝ որ կը հնչէ,
կամ ծնծղաններու՝ որ կը ղօղանջեն»:**

Խաւարը կը խորհրդանշէ անսահման անծանօթը և սպառնացող պարապութիւնն ու ունայնութիւնը, որ նման է պղինձի մը ոչ թէ հնչիւնին, այլ **աղմուկին**: Առանց սիրոյ կատարուած աշխատանքն ու գործունէութիւնը նման են օճառի պղպշակներէ շինուած համբաւներու, գողութեամբ վսեմացած ազնուաշուքներու, ունայնութեան վրայ կառուցուած արժանիքներու: Կեանքէն՝ հիասթափած մարդուն համար ամէն ինչ ունայնութիւն կը թուի, սակայն կա՛յր քան մը՝ որ չէ՛ ընդունայն, **Սրբութիւնն** ու **ՍԷՐՆ** են անոնք:

Ս. Մեսրոպ այբենգիմի գիտը ըրաւ հայուն տալու համար այդ Գիրքը՝ Աստուածաշունը, որ կը սորվեցնէ. **«Սիրեցէ՛ք զմիմիանս»**: Հարկ է որ հաղորդուինք այդ Ոգիին, ու ըլլանք արժանաւոր որդիները մեր նախահայրերուն ու հաւատարիմ ծառաները մեր ազգին: Յիսուսը խաչեցին, որովհետեւ Ան ուսուց ա՛յն տեսակ սէր մը, որ վտանգաւոր էր հասարակ մարդուն, սէր մը որ ամբողջակա՛ն նուիրում և անձնատուութիւն կը պահանջէր:

Կարմիր բանակին յաղթարշաւ գնացքին, Համայնավարները կը փնտռէին կայսերական բանակին պատկանող կին մը որ երկու երախաներ ունէր: Իրիկուն մը երիտասարդ կին մը, Նաթալի անունով՝ որ նոյն իր տարիքը ունէր, զարկաւ այս կնոջ տան դուռը և հարցուց, թէ ինք այս ինչ կի՞նն է: Նաթալին զգուշացուց այս մայրը թէ ինք ճանչցուած է ու այս գիշեր պիտի գնդակահարուի: Նաթալին խրատեց որ փախչի: Մայրը նայեցաւ իր զաւակներուն և ըսաւ. **“Ի՞նչպէս”**:

Նաթալին որ մինչ այդ թաղին մէջ անծանօթ կին մըն էր միայն, ըսաւ. **“Դուն պիտի կարենաս փախչիլ, որովհետեւ ե՛ս պիտի կենամ հոս և յայտարարեմ որ ես ձեր փնտռած կինն եմ”**: Մայրը ըսաւ. **“Բայց պիտի գնդակահարեն բեզ”**: Նաթալին պատասխանեց. **“Ես զաւակներ չունիմ”**:

Յիսուս նոյնը ըրաւ Գեթսեմանիի պարտէզին մէջ:

«Աւելի մեծ սէր ո՛չ ոք ունի, քան այն՝ որ մէկը իր կեանքը կու տայ իր բարեկամներուն համար»:

«Եթէ մարգարէութեան պարգեւը ունենամ, կարենամ բոլոր խորհուրդներու խորքը թափանցել և հասնիմ ամբողջական գիտութեան...

Մարգարէներուն անձնական կենսագրութիւնները չունինք, այլ միայն անոնց պատգամը: **“Մարգարէ”** յունարէն լեզուով կը նշանակէ. **«Ան որ Աստուծոյ ներշնչումով կը խօսի»**: Տիտան

դէմքեր էին մարգարէները՝ *Նաթան, Եղիա, Եղիսէ, Ամովս, Եսայի և Երեմիայ*: Աստուածաշունչին մէջ, մարգարէն Աստուծոյ պատգամախօսն է, որ պատմական որոշակի կացութեան մը մէջ Ս. Հոգիին ներշնչումով Աստուծոյ կամքն ու վճիռները կը յայտնէ Անոր ժողովուրդին: Յովհաննէս Մկրտիչ քարոզեց ոչ որպէս քահանայական սերունդէ սերած քարոզիչ, այլ որպէս աստուածառաք մարգարէ: Յովհաննէս Մկրտիչի պատգամը արեւի վախճանական էր: Ապաշխարութեամբ և կեանքի փոխակերպութեամբ մարդ կարելիութիւնը ունի ազատուելու Աստուծոյ դատաստանէն: Ներքին Գերմարդկային Ձայն մը կոչած է միշտ մեծ մարգարէները: Անոնք բարոյական սկզբունքը արեւի վեր դասած են պաշտամունքային անիմաստ ծէսերէն և կենդանիներու զոհաբերութենէն՝ մատաղներէն:

Հայերէն *Մարգարէ* համեմատական կցորդն է Լատիններէն *Mercurius*-ի որ Հռոմէական դից քանազնացն էր: Իբր քանազնաց Աստուծոյ, պաշտօնեայ և կրօնապետ: Մարգարէներու գիրքերը քաջարի արտայայտութիւններն են Հին Կտակարանի կրօնական քաջ ռահվիրաներուն: Անոնք կը շեշտեն չորս յոյժ կարեւոր իրողութիւններ՝

1. Աստուած ամենակալ Տէր է, Ղեկավար «բնութեան և մարդկային պատմութեան»:
2. Աստուած սուրբ է, և սրբութիւն ու արդարութիւն կը պահանջէ մարդոցմէ:
3. Մեղքը բաժանում է Աստուծմէ, և մեղքն է անհատներուն, ժողովուրդներուն և ազգերուն կործանման բուն պատճառը:
4. Մեղքը չի ջնջուիր կենդանիներու զոհերով և նուէրներով, այլ կը ներուի առ Աստուած վերադարձով՝ զղջումով, խոստովանութիւնով ու խոնարհութիւնով՝ ապաշխարութեամբ:

Հրեայ մարգարէներու պատգամը կը սկսէր. «*Տէր Աստուած այսպէս կ'ըսէ*», իսկ Յիսուս Քրիստոս պատգամեց. «*Ես կ'ըսեմ ձեզիք*»: «Մովսէսի Օրէնքը և մարգարէներու ուսուցումները մինչեւ Յովհաննէս ի զօրու էին»--Յիսուս--Ղուկ. ԺԶ. 16: Աստուած աստիճանաբար (*progressively*) յայտնացուցուց սկզբնական արարչագործութեան խորհուրդը և ինքզինք Հին Կտակարանի մարգարէներուն: Հին Կտակարանի մէջ աստուածայայտնութիւնը կը սկսի Մովսէսի օրէնքներով, կը զարգանայ Սաղմոսներու մէջ, կը բարձրանայ և կը յառաջդիմէ երկնաբարձ գազաթներ մարգարէութեան մէջ ու գերագոյն կատարին կը հասնի Յիսուսի Մարդեղութեամբ, Անոր ապրումով և զոհողութեամբ՝ սրբարար խաչելութեամբ:

«Յիսուսի մասին, խօսում ու կեանքով վկայելն է բուն մարգարեության հոգին», Գրաբարը ունի. «Որովհետև այդ տեսիլքը և մարգարեական հոգին Յիսուսի կողմէ հաստատուեցաւ, բանի որ մարգարէներ Սուրբ Հոգիին միջոցաւ էր որ Յիսուսի մասին վկայութիւն տուին»:-Յայտ. ԺԺ 10:

Աստուած մարդը հաւասար ստեղծած է, սակայն իւրաքանչիւրին զանազան պարզեւներ և կարողութիւններ տուած է: Մարգարեութիւնը նոյնպէս Աստուծոյ սպասաւորներուն տրուած յաւելեալ շնորհ մըն է: Պարզեւ ընդունիլ, միաժամանակ, **պատասխանատուութիւն** ստանձնել կը նշանակէ: Մարդկային միտքը գերագոյն և գեղեցկագոյն պարզեւներէն մէկն է, որ Աստուած շնորհած է իր սիրած մարդուն:

Մարդ, երբ իր մտածողութեամբ հպումը ունենայ Տիեզերական Մտփին, այն ժամանակ կը թափանցէ խորհուրդներու խորքը հասկնալու համար ամբողջական գիտութիւնը: Պօղոս առաքեալ իր համատարած տեսիլքին մէջ իսկ ականատես կ'ըլլայ վեհագոյն արժանիքին ու կը կոչէ զայն **ՍԷՐ**:

Ինչո՞ւ սէրը գերագոյն բարեմասնութիւնն է Բրիստոնեային:

Սէրը այն հզօրագոյն միջոցն է, որով բնութիւնը կ'ապահովէ կեանքի շարունակութիւնը սերունդէ սերունդ: Աստուծոյ Միտքը յայտնուած է իր սիրոյն մէջ և Աստուած խօսեցաւ աշխարհի հետ սիրոյ՝ լեզուով՝ Յիսուս Բրիստոսի անձնանուէր ու անձնագոհ ապրումով, խոնարհութեամբ ու ծառայութեամբ: Գողգոթան՝ դարձաւ վիշտին սրբութիւնը, հաւատքին զօրութիւնը և սիրոյ ծննդագործող երկունքը: Յիսուսի Մարդեղութիւնը՝ խորհրդագրաց յայտնագրութիւնն է անհնելի Հօր Աստուծոյ Բազմաբնակչաց ու խորածածուկ խորհուրդին: Յիսուսի Ս. Խաչելութեամբ, պատուեցաւ հազար տարիներու երուսաղէմ տաճարին խաւառակուռ վարագոյրը, յայտնաբերելու համար Աստուծոյ սէրը:

Աստուածային ստեղծագործ սէրը ինչպէս որ խոնարհեցաւ (իջաւ), աշխարհ պարզեւելու սէր և իմացական կեանք մարդարարածին, մարդ՝ ի՛նքն եւս նոյնպէս բարձրանալու է դէպի տիեզերական Սէրը և Կեանքը ուր պիտի գտնէ իր Արարիչը և Տէրը: Սէր բառը չէ եղած **Բարոգուելու** համար, այլ՝ **կիրարկուելու** համար: Սիրոյ համար գոյութիւն չունին ժամանակ, տեղ, ազգութիւն, կրօն, գաղափար, վիճակ, տարիք և գեղեցկութիւն:

«Եւ հասնիմ ամբողջական գիտութեան»...

20րդ Դարը դարձած է "գիտութեան" դարը: Գիտութիւն բառը չակերտուած գրած եմ, որովհետեւ 20րդ Դարու գիտութիւնը, միայն նիւթապաշտակա՛ն գիտութեան Դարն է: Մարդիկ փոխանակ ուսումնասիրելու հոգեւոր, բարոյական, գաղափարական և ընկեր-սիրական գիտութիւնը, մշակեցին ու զարգացուցին նիւթի՛ն գիտութիւնը և անոր զօրութեամբ ստեղծեցին հանրավնաս նուաճումներ: Գիտաշխարհը, այսօր, լծուած է արդիական զէնքեր արտադրելու (մարդ սպաննելու) գործին:

Անաստուածներ աւելի փաստ և բացատրութիւն կը փնտռեն կամ կը հետապնդեն, քան թէ յայտնութիւն, ապացոյց և վկայութիւն: Գիտնականներ իբր թէ ձեռք ձգած են 13 հազար տարի առաջ Հրատէն զատուած և չորսուկէս միլիաո տարի հնութիւն ունեցող երկնափար մը, գետնախնձորի մեծութեամբ, որ կը պարունակէ բրածոյ մանրաճճիներ... : Այս մշուշապատ, անստուգելի, ենթադրութիւններու վրայ հիմնուած տեղեկութիւնն է որ աշխարհի գիտունները իրար անցուցած է: Ի՞նչ շահ կայ Հրատի վրայ կեանք գտնելու մէջ: Ըստ "գիտարար"ներուն, ատիկա պիտի փաստէ թէ ան, կրնայ որեւէ տեղ ինքնիրեն ծագում առնել: Ուրեմն Աստուծոյ միջամտութիւնը աւելորդ է, և Աստուած գոյութիւն չունի... :

ԺԹ. Դարուն դիցաբանութիւնը կը մեռնի և գիտութեան առջեւ կը բացուի միջոցին անհունութիւնը: Բասգալ կը կոչէ. «Այս անհուն միջոցներուն յաւերժական լռութիւնը զիս կ'ահաբեկէ»: Գիտութեան պարգեւած բարիքներու հետ միատեղ կը տեսնենք նաեւ բնութեան չարաշահումը, մթնոլորտի ապականումը, նոր սերունդին մէջ տիրող սանձարձակ կեանքի ձեւերը, ընտանիքներու քայքայումը, մեծերու հանդէպ յարգանքի պակասը և տխուր ու մտահոգիչ վիճակներ:

Գիտութիւնը որպէս դրակա՛ն յատկանիշ, թէ՛ փափաքելի է և թէ՛ մաղթելի: Մեր Տէրը Յիսուս Զրիստոս ըսաւ.

**«Վա՛յ ձեզի, Օրէնքի՝ ուսուցիչներ, որ
գիտութեան դրան բանալին կը պահէք.
դուք չէք մտնել և կ'արգիլէք անոնց՝
որ կ'ուզեն մտնել»--Ղուկ. ԺԱ. 52:**

Ի՞նչ կը նշանակէ գիտութիւն: Գիտութիւնը, բնութեան, հասարակութեան և մտածողութեան զարգացման մէջ եղած օրինա-չափութեան և մեզ շրջապատող աշխարհի վրայ ծրագրուած կերպով ազդելու գիտելիքներու սիսդէմն է: Գիտակցութեան գործունէու-

թիւնն է, որու կեդրոնական նպատակն է ըմբռնել իրականութիւնը և իմացութիւնը: Մարդ կ'ապրի աշխարհի մը մէջ ուր ոչ միայն գոյ է աչիւնով տեսանելի նիւթը, այլ նաեւ բարոյական ու հոգեկան իրողութիւններ, (սէր, պատիւ, ճշմարիտն և սուտը, բարին և չարը կեդծն ու իրականը) որոնք տեսանելիէն ու շօշափելիէն անդին են ու անմերձենալի, այսինքն հանդերձեալը: Անցեալը գիտենք, ներկային ականատես ենք, բայց հանդերձեալը՝ գալիքը մութ է մեզ համար:

Ներկայ գիտութիւնը և գիտութեան բուրմերուն արտայայտութիւնները կը պատկանին ու կը պատկերեն միայն շօշափելին ու աչիւնով տեսանելին: Երկնառաք Յիսուս՝ «Մարդեղեալ Աստուածածին» յայտնաբանեց մարդկութեան ա'յն ինչ որ նիւթի գիտութիւնէն անդին է ու յաւերժական իրականութիւն: Պօղոս Առաքեալ, իր բանաստեղծութեամբ կը վսեմացնէ **ՍԷՐԸ** բարոյական ու անդենական գիտութենէն:

Ինչո՞ւ, որովհետեւ մարդ ունի կարելիութիւնը ամբարելու գիտութիւնը առանց զայն գործածելու կամ արդիւնաբերելու: Նման այն ծառային որ ստանալով մէկ տաղանդը գնաց ու զայն պահեց հողին տակ առանց արդիւնաւորելու կամ պտղաբերելու: Մարդ չի կրնար ամբարել սէր կամ սիրել անձ մը առանց արտայայտելու իր սէրը, որ սիրոյ կը վերածուի, փոխադարձօրէն սիրուելով: Տալն ու տրուիլը սիրոյ արտայայտութիւններ են: Հնարաւոր չէ մէկու մը համար ածիլ բարոյապէս և հոգեւորապէս՝ առանց տալու շնորհին: Մեր աճումին չափանիշը՝ մեր սիրելուն և տալուն մէջ կը կայանայ:

**«Նոյնիսկ լեռները տեղափոխելու չափ
զօրաւոր հաւատք ունենամ, բայց
սէր չունենամ, ոչինչ կ'արժեն»:**

Ի՞նչ է հաւատքը:

Վերլուծութեան և «բանականութեան» օրէնքներու չենթարկուող ամենամեծ երեւոյթներէն մէկը **հաւատալն** է, հաւատալ Աստուծոյ գոյութեան և Աստուծոյ Հայրութեան: Բրիստոնեայի մը դերը՝ **հաւատալ, տառապիլ և սպասել** է: Հաւատալ՝ խորհուրդի մը տիրացումն է որուն ստուգութեան փորձանիշը ինքն իր մէջն է: Ստուգութեան անդիմադրելի զգացումն է որ խանդավառ կը դարձնէ քրիստոնեան:

Ազգութենէ, լեզուէ և ցեղային պատկանելիութենէ գերիվեր և հասարակական է աներկեւան հաւատքը, որ յայտնուեցաւ Մարդեղեալ

Քրիստոսով: Գաղափարական այս հաւատքը ամէն Հայու մօտ հաւասար ուժգնութիւնը չունի և, հաւասար զօրութեամբ չ'արտայայտուիր. որովհետեւ, ամէն հայ մարդ, միեւնոյն չափով հաւատքի ոյժին հասողութիւնը չունի: Մարդ էակը շեղած է իր կոչումէն, սիրոյ գաղափարականը զոհելով առարկայականին: «Ես»ի և փառամոլութեան հակադրութիւնը՝ հաւատքի՝ աշխարհն է, գաղափարականի և բարոյական գեղեցկութեան աշխարհը:

Սեբեհական աշխարհահայեացք ունեցողներու համար, հաւատքը զառանցանք է, մինչ հաւատաւորի համար՝ կեանք է, զօրութիւն և փրկութիւն, որուն առջեւ գիտութիւնը կը խոնարհի և փիլիսոփայութիւնը կը լռէ: Քրիստոսի կեանքի բանալին եւս հաւատք և սէր էր դէպի Աստուած: Հաւատքը արտայայտելու կերպը և զայն բացատրելու եղանակը պարտի ըլլալ սիրոյ՝ աղբիւրէն: Այն մարդը, որ տիեզերական հրաշալոյս գեղեցկութիւններուն մէջ չի տեսներ Արարիչը, անոր մէջ կը պակսի ոչ թէ հաւատքը, այլ ՍԷՐԸ:

Հաւատքը մարդուն մէջ աստուածային սիրոյ պատկերին վերակենդանացումն է, որովհետեւ սէրը կը հերոսանայ, հաւատքը կը սրբանայ, զոհողութիւնը կը դիւցազնանայ: Անառակ Որդին, իր հօրը սիրոյն վրայ ունեցած հաւատքն էր, որ զինքը կը տանէր Բայլ առ Բայլ դէպի տուն: Յիսուս Քրիստոսի կեանքն ու գործունէութիւնը ակադեմական հարց մը ըլլալու չէ՝, այլ հաւատքի, սիրոյ և յօծարելու խնդիր մը: Լուսինէ Զաքարեան, շնորհիւ իր ջերմեռանդ հաւատքին և սիրոյն, եկեղեցական երաժշտութիւնը բեմ փոխադրեց:

Մովսէս Խորենացին կը վկայէ թէ. «Մեսրոպ Մաշտոց հրեշտակի տեսք ունէր, բեղմնաւոր միտք, պայծառ էր խօսքով, գործերով ժուժկալ, մարմնով փառահեղ, սովորութիւններով աննման, խորհրդակցութեամբ մեծ, հաւաքով ուղիղ, յոյսով համբերող, սիրով անկեղծ, ուսուցանելիս անձանձրոյթ»: Մեծ գործեր արդիւնաբերողներու **հաւատքն ու սէրը** միշտ միատեղ փալած են:

Հաւատալ կը նշանակէ նոյնանալ թէ հաւատացածին և թէ բոլոր հաւատացեալներուն հետ. որոնք կը հաւատան Բու հաւատացածիդ՝ Աստուծոյ: Եթէ կը հաւատանք Աստուծոյ, պարտական ենք վստահիլ ու սիրել նաեւ անոնց որոնք կը հաւատան: Յովհաննու Աւետարանին մէջ առաքեալը կը շեշտէ **"հաւատալ"ը** աւելի քան "հաւատքը", որովհետեւ **"հաւատքը"** կրնայ միայն "գիտութիւն" մը ըլլալ, իսկ **"հաւատալը"** գործօն արարք մըն է: Հաւատալու առաջին նշանը աղօթելն է: Հաւատալու զօրոյթը, ո՛չ թէ **հաւատքի՝** մէջն է, այլ **չհաւատալո՛ւ** ազատութիւնը ունենալով հանդերձ, **հաւատալո՛ւն** մէջն է:

Յիսուսի հմայագեղ առակները պատկերացումներն են իր հայրենի հողին և բնութեան համակրութեան: Ան դիտեց և ուշադրութիւն դարձուց աղֆատին ու հարուստին, հրեային ու հեթանոսին որոնք Բալեցին Հրեաստանի ծամբաները: Հայ ժողովուրդը հաւատարմօրէն համախմբուած մնաց իր եկեղեցիին շուրջ և անխախտօրէն կապուած՝ իր հաւատքին:

Քրիստոնեան՝ տառապանք տեսած, երազներ կորսնցուցած, կարօտի և սիրոյ հուրերով այրուած հաւատացեալ մըն է: Հաւատալ ու սիրել այն զոյգ ճառագայթարձակ շողերն են, որոնք կը սրբացնեն մարդը և տեսանելի կը դարձնեն Անտեսանելին: Աստուծոյ վսեմ ներկայութիւնն ու անգերազանցելի սրբութիւնը կ'արտացոլայ Յիսուս Քրիստոսի անձնագոհ սիրոյն մէջ ու կ'ակնկալուի իրաքանչիւր հաւատացեալէ: Յիսուս Քրիստոսի մահը *Բաւշարա՛ր* մահ մը դարձաւ, Հօր Աստուծոյ *Բաւշարա սիրոյն* համար:

Հաւատացեալները կը դիմակալեն անյաղթահարելի դժուարութիւնները, կը յաղթահարեն հազարաւոր խռնդոտներ, կը ծաղրուին, կը վտարուին, կը սպաննուին ու սակայն կը շարունակեն հաւատարիմ մնալ իրենց Տիրոջ Յիսուս Քրիստոսի, որովհետեւ իրենց հաւատքին զուգահեռ մշակած են աստուածահաղորդ սէրը:

**«Ի՞նչ օգուտ, եթէ բոլոր ինչքերս աղֆատնե-
րուն տամ և նոյնիսկ մարմինս կրակի մատ-
նեմ. եթէ սէր չունիմ՝ ոչինչով կ'օգտուիմ:**

Ի՞նչպէս կարելի է, որ հաւատացեալ մը իր բոլոր ինչքերը աղֆատներուն բաժնէ և նոյնիսկ նահատակուի, ու այս բոլոր զոհողութիւնները ոչինչ սեպուին: Պէտք է մոռնալ, որ Քրիստոսի հաւատալը, Մարդեղեալին Աստուածայայտնութիւնը, հեթանոս կրօնի տեսութիւն և վարդապետութիւն մը-չէր: Քրիստոսի հաւատալ, Անոր աշակերտիլ *սրբաբար ապրումի* ծանապարհ մըն է, ու ո՛չ միայն դաւանական հաւատալի մը: Յիսուսի աշակերտելու պայմանը. «եթէ մէկը կ'ուզէ Իմ ետեւէս գալ՝ թող ուրանայ իր անձը, թող իր խաչը առնէ և իմ ետեւէս գայ. որովհետեւ ով որ ուզէ փրկել իր անձը՝ պիտի կորսնցնէ զայն. իսկ ով որ կորսնցնէ իր անձը Աւետարանին համար՝ պիտի փրկէ զայն»--Մարկոս Ը. 35, է. 13:

Քրիստոնէութեան մէջ ամենադժուար իրագործումը, ո՛չ բոլոր ունեցածը աղֆատներուն բաժնելն է, ու ո՛չ ալ նահատակութիւնը, այլ՝ *անձը ուրանալ* է: Մարդ արարած կրնայ հրաժարիլ իր ստացուածքէն ու նոյնիսկ իր մարմինէն բայց շատ դժուար է հրա-

ծարիլ **ԻՐ ԱՆՃԷՆ**: Անձը իրա գոյութիւն ունեցող ենթական է, այսինքն հակադիրը ոչնչութեան: Անձի մը անձեռնմխելիութեան իրաւունքը կը ստեղծէ անոր անհատականութիւնը և իսկութիւնը: Զրիստոսի աշակերտիլ կը նշանակէ «ես»էն հրաժարիլ և ամբողջականօրէն նուիրուիլ Աստուծոյ: Անձին «ես»ը՝ հոգին, տիեզերքի աննիւթական ենթանիւթն է: Մոռնալ իր անձը՝ իր պահանջներով, և աշխարհը իր բոլոր հեշտանքներով, աշակերտիլ է Յիսուսի: Յիսուս **Իր անձին և ապրումին** միջոցաւ ցոյց տուաւ Աստուծոյ սիրոյ Դիմագիծը:

Յիսուս Զրիստոս **Իր** աշակերտները ճգնաւորութեան չհրաւիրեց, որովհետեւ Անոր մէջ աղբատութեան սէրը ճգնաւորական ցուցամոլութեան ամբարտաւան զգեստ մը չէր: Հինգերորդ Դարը թէն մտաւորական մոլորութեան դէմ պայքարողներու Դարն էր ճգնաւորական հանգամանքով, սակայն ճգնաւորութեան մէջ եւս ի յայտ եկաւ խոնարհութեան հպարտութիւնը... :

Ճգնաւորները պայքարեցան երեւոյթապէս հաւատացեալ ազգին անհաւատութեան դէմ, և երեւոյթապէս բարոյական ազգին անբարոյութեան դէմ, գիրով, գիրով, խօսքով, գործով, գրականութեամբ, Աստուածաշունչով, Բարոզութեամբ, ճգնութեամբ, հալածուելով, բայց չկրցան *փառասիրութեան* փորձութենէն ազատուիլ: Աստուծոյ ուզածը, ո՛չ թէ մեր աշխարհէ բաժնուիլն է, այլ Անոր ծառայելն է նման Աննա մարգարէուհիի--Ղուկ. Բ. 25-36: Տիրամայրը Բաջբար կեանքը ընդգրկող մէկն էր և ոչ թէ կեանքէ փախուստ տուող մը:

Սրբացումով նիւթականը՝ հոգեւորին, հունաւորը՝ անհունին, և ժամանակաւորը՝ Անժամանցելիին հաղորդակից կը դառնան: Յիսուս՝ **Իր** սրբութեան ոգեշնչեց առաքեալները: Հոգեկան լոյսն է, որ Մագդաղենացին իր աղտոտ կեանքէն բարձրացուց անբասիր սրբութեան: Աղօթքի և սրբութեան զօրութիւնով բիրտ Բարը կը խոնարհի ու կը դառնայ խաչաբար: Սատանան որոմի հատիկներ կը նետէ մեր մտածումներուն մէջ արգելք ըլլալու համար մեր սրբութեան և ուղղամտութեան: Ճգնակեցութեամբ չենք կրնար փախչիլ փորձութենէն:

Ըստ Ս. Գրիգոր Տաթեւացիի. «Սրտի սրբութիւնը այն է, որով սիրտը կը մաքրուի և կը պայծառանայ կարենալ տեսնելու և ջերմեռանդօրէն սիրելու համար զԱստուած»: Անոնք են սուրբ, որոնք ապրելով հանդերձ աշխարհին մէջ, կը մնան աշխարհէն վեր: Ճշմարտութիւն, սէր և սրբութիւն պիտի կարենան պահել եկեղեցին հաստատուն: Սրբութիւնը Աստուծոյ ներկայութիւնն է անձի մը հոգիին մէջ. Աստուծոյ շնորհքը, լոյսը, մտերմութիւնը, Անոր

կամֆին գործադրութիւնը ամէն գնով, միշտ ու ամէն տեղ: Որոնց կեանքի նպատակն է՝ *եկեցեղ Արքայութիւն Քո:*

Սրբութիւնը գաղափար, յորդոր ու օրէնքի ամբողջութիւն ըլլալէ աւելի կեանք և վարք է: Սրբութիւնը կ'իրագործուի կեանքով ու այդ կեանքին ճառագայթը եղող *ծառայութեամբ:* Սրբութիւնը ապրող մարդը իր նիւթեղէն, հողեղէն էութենէն կը վերածնի հոգեղենի, բարձրացնելով զայն առ Աստուած աղօթքով ու անձնուրացութեամբ: Աստուծոյ սրբութիւնը այն անթափանցելի տարածքն է, որ նարեկացին կը կոչէ անմեքենալի: Աստուծոյ վսեմ ներկայութիւնն ու անգերազանցելի սրբութիւնը կ'արտացոլայ Յիսուս Քրիստոսի մէջ ու կ'ակնկալուի իւրաքանչիւր հաւատացեալէ:

Պօղոս առաքեալ իր "ես"ը կը նմանցնէ խղճալի անյոյս անձնաւորութեան մը որ կը գոչէ, ըսելով. *«Ի՛նչ խղճալի մարդ եմ: Ո՞վ զիս պիտի փրկէ մահուան դատապարտուած այս մարմինէն»* -- Հռոմ. է. 24: Միայն *սրբութիւնն* է որ կրնայ ազատել մարդը իր անկումէն:

«Սէր ունեցողը համբերատար կ'ըլլայ և քաղցրաբարոյ»:

Համբերել, երկայնամիտ ըլլալ է, լուռ մնալ մանաւանդ վա՛տ արարի մը նկատմամբ: Ներողամտաբար վերաբերուիլ, թոյլ տալ: Համբերատար ըլլալ ոյժ կը պահանջէ չարիք մը կրելու, դիմանալու և տոկալու: Տոկալու այդ զօրոյթը կու գայ մի միայն Սիրոյ ակնադրիւրէն՝ Աստուծմէ:

Քրիստոնեան ինչո՞ւ համբերատար ըլլալու է: Յիսուսի աշակերտողը ցուցումն է իր Վարդապետին: Բոլոր հաւատացեալ Բրիստոնեաներ կը պատկերեն իրենց Տէրը Յիսուս Քրիստոս: Բայց դժբախտաբար սխալ կը ներկայացնեն իրենց Տէրը յաջս աշխարհի:

Հաւատացեալ Բրիստոնեայ հայրապետներ անճիշտ ներկայացուցին իրենց Տէրն ու Փրկիչը գրեթէ բոլոր Տիեզերական ժողովներու մէջ, զրպարտելով ու նախանձելով իրենց հակառակորդներուն, ու նզովելով զանոնք: Պօղոս առաքեալ նախատեսելով, որ մարդկային կիրքերու զոհ կրնան երթալ ապագայի եկեղեցականները, զանոնք կը զգուշացնէ անտեղի դատաստաններ տեսնելէ ու անսէր վճիռներ արձակելէ:

Ասհերբելի պատմական իրողութիւն է, որ Նիկիոյ Տիեզերական ժողովէն յետոյ, Քրիստոսի եկեղեցին փոխանակ աշխարհածաւալ դառնալու, սկսաւ դանդաղիլ ու կասիլ: Իւրաքանչիւր Տիեզերական ժողով, փոխանակ *խթա՛ն* մը ըլլալու, եղաւ հարուած մը ու

պատուհաս եկեղեցւոյ յառաջացման:

Միաբնակ և Երկաբնակ վարդապետութեան համար, Բիւզանդիոն անտարբեր մնաց և իր օգնութիւնը զլացաւ Վարդանանցի Ճակատամարտին 451-ին: Նոյնը պատահեցաւ նաեւ Մանազկերտի մօտ Տողոտափ վայրին, Օգոստոս 19-ին: Բիւզանդիոն ԺԱ Դարուն, աստիճանաբար ոչնչացնելով հայկական պետական միաւորումները (Վասպուրականի, Արծրունյաց Ճիրակի ու Վանանդի Բագրատունեաց թագաւորութիւնները), լուծարքի ենթարկեց հայկական ռազմական ուժերը, որով հայ բանակը անկարող դարձաւ ներխուժող Սելջուկ-թրքական հորդանները վտարել Հայաստանէն ու պարտուեցաւ: Նոյն պատճառաւ, Բիւզանդիոն կորսնցուց նաեւ Եգիպտոսը արաբական բանակին դէմ: Եգիպտոսի անկումը պատճառ եղաւ որ, հիւսիսային Ափրիկէի բոլոր երկիրներն ու ժողովուրդը իսլամանան:

Սիրով, համբերութեամբ ու քաղցրալի խօսակցութեամբ շատ աւելի օգտակար գործադրումներ կարելի էր կատարել, քան թէ Տիեզերական ժողովներու նզովքով ու բանադրանքով: Եկեղեցին կը գտնուի այսօր ալ նոյնանման ընտրանքներու սեմին: Ականջ տանք առաքելին խօսքերուն որ կը զանգէ անդադար, ըսելով.

«Սէր ունեցողը համբերատար կ'ըլլայ և Բաղրաբարոյ»:

Սէրն ու յարգանքը, համբերութիւնը, փոխադարձ զիջումներն ու հանդուրժողութիւնները կը ստեղծեն անդորր ու յաղթարշաւ եկեղեցի ուր մարդիկ փոխանակ գայթակղելու կը դառնան դէպի հաւատքի և յոյսի Օճախը:

**«Սէր ունեցողը չի նախանձիր,
չի գոռոզանար, չի հպարտանար»...**

Վերոյիշեալ պատուէրը տրուած է թէ՛ անհատներու և թէ՛ եկեղեցիներու: Ո՛չ թէ Բարեկառոյցներուն, այլ վարչութիւններուն: Ի՞նչ է նախանձը:

Նախանձը տիրութիւն, սրտնեղութիւն, չար զգացում է, որ մարդիկ կ'ունենան տեսնելով ուրիշի մը յաջողութիւնը կամ բախտաւորութիւնը, որմէ ինք գուրկ է: «Ուր որ կայ հակառակութիւն և նախանձ՝ այնտեղ կայ անկարգութիւն և ամէն չար բան: Մինչդեռ երկնային իմաստութիւնը ունեցող մարդը նախ մաքուր կ'ըլլայ, ապա նաեւ՝ խաղաղարար, ազնիւ, բարեացակամ, ողորմած և բարի գործերով արդինաւոր, անկողմնակալ և անկեղծ: Իսկ իր շուրջ խաղաղութիւն սերմանողը՝ արդարութիւն կը հնձէ»-Յակ. Գ. 16-18:

Նախանձ, փառասիրութիւն, եսամոլութիւն և հպարտութիւն՝

մարդը վայրագ գազան կը դարձնեն: «Փափափիլը չէ արգիլուած: 1. Փափափ ունենալու ենք՝ սորվելու և նկարագիր կերտելու: 2. Այս փափափը հայերս կը կոչենք «Բարի Նախանձ»: Հաւատացեալը Նախանձախնդիր կերպով տէր կանգնելու է իր հաւատքին ու սրբութեան: Ո՞ր է հայ հաւատացեալին նախանձախնդրութիւնը իր Մայր եկեղեցիին հանդէպ:

Նախանձը Կայենէն ծնունդ առած՝ դժուար է մարդկութենէն արմատախիլ ընել: Նախանձը կրակէ կաթիլ է: Նախանձը կրնայ դժոխքը փոխադրել մարդոց սրտերէն ներս: Անգլիական գրականութեան տիտան Շէքսպիր նախանձը կը պատկերացնէ որպէս «կանաչ աչիով հրէշ մը, որ հեզնանալով կը դիտէ»: Օթէլլօի ողբերգութեան առանցքը, կը կազմէ Օթէլլօի նախանձը: Ղազար Փարպեցիի ստացած արտաբոյ կարգի ժողովրդականութիւնը, հակառակ եղող աբեղաներու նախանձը շարժեց ու զայն վարկաբեկելու համար ամէն ջանք բանեցուցին: 1. հաւատն ու բարոյականը խժքժեցին: 2. «Ազանդաւոր» անուն փակցուցին:

Արեւելեան եկեղեցիներու՝ Բիւզանդիոնի, Անտիոքի, Աղեւսանդրիայի, Երուսաղէմի գծտութիւնը և իրարու միջեւ եղած պառակտումն ու նախանձը, Հռոմի եկեղեցին, ակամայ, դարձուցած էին հաշտարարի դերը խաղալու: Այս հաշտարարի դերը ի վերջոյ Հռոմի եկեղեցին դարձուց մեծաւոր եպիսկոպոս:

Նախանձը կը ծնի ու հասակ կ'առնէ մարդուն հետ: Ան բնագոյ մըն է, արմատացած մարդուն մէջ և կարելի չէ արմատախիլել. բայց հնարաւոր է զայն փոխակերպել և վերածել բարեացալիքի՝ «դարձնելով բարի նախանձ և ազնիւ մրցակցութիւն»: Նախանձի պարագային, ենթական իր անձը, իր եսը, կ'ուզէ գոհացնել, փայփայել, շոյել՝ գործածելով, կործանելով, փճացնելով իր դիմացինը: Նախանձող ու ցանկասէր մարդը ինք իր թշնամին է և ինքը իր ձեռքով կը կործանէ ինքնզինք: Նախանձը, Բրիստոնէական հասկացողութեամբ, մեղք է:

«Անոնք որոնք Զրիստոսի կը պատկանին՝ իրենց մարդկային կիրքերն ցանկութիւնները խաչին վրայ մահացուցին»--Գաղ. Ե. 24: Յիսուս տիրական ու իշխանական հեղինակութեամբ բացատրեց որ հարստութիւնը կրնայ մրցորդ և նախանձորդ դառնալ Աստուծոյ:

Ի՞նչ դեր կը խաղայ **հպարտութիւնը**:

Առանց հաւատքի և հոգիի լոյսին, մտքի լոյսը սեգ ու հպարտ, ամբարտաւան, պատուհաս ու անէծք է աշխարհի: Արուեստը կեանքէն կու գայ, կրկնելով անոր բոլոր ծփանքներն ու երանգաւորումները: Տեւողութեան մշտանորոգ պաստառին վրայ կը գծուին, կը մաշին,

կը պատուին, իբրեւ փոշի հովին կ'անցնին բոլոր հպարտ, կոկոզավիզ, փարթամ ծառակները: Ազգեր կան, որ կը հպարտանան պատերազմներ ընելով: Մենք հայերս հպարտանք կը զգանք մեր ըրած հոգեկան նուաճումներով: Հոգեկան մեծ "աֆդ" մը կատարեցինք թարգմանելով Աստուածաշունչը, որ հաւաքածոյ մըն է մարդկային բարբերու և աստուածային խորհուրդներու:

«Դուք հայերդ հաւաքուած էք այսօր ձեր մեծ դարադարձը տօնելու համար, գիտե՞ք թէ որքան իրաւունք ունիք հպարտ ըլլալու: Ուրիշ ժողովուրդներ ալ տօներ ունին, բայց անոնք կը տօնեն աւելի իրենց յաղթանակները ուրիշ ազգերու վրայ, իրենց զէնքի յաջողութիւնները, պատերազմներուն փառքը: Այո՛, ժողովուրդներ կան որ բռնութեան յաղթանակը պաշտամունք ըրած են իրենց: Բայց ի՞նչ գեղեցիկ է երբ ձերինին նման հին և մեծ ժողովուրդ մը ոչ թէ կը մտածէ իր մղած պատերազմները տօնել կամ իր կրած տառապանքները, այլ կը տօնէ իր հոգեկան նուաճումները: Աստուածաշունչի ձեր թարգմանութիւնը, ասկէ 15 դար առաջ, մէկն է ամէնէն մեծ հոգեկան յաղթանակներէն՝ զորս երբեւիցէ ժողովուրդ մը կրնայ տարած ըլլալ պատմութեան մէջ»--Փրօֆ. Ն. Եօրկա:

«Գիտութիւնը կը հպարտացնէ, մինչ սէրը հաւատքը կ'ամրապնդէ»--Ա. Կորնթ. Ը. 1:

«Ով որ ինքզինք կը բարձրացնէ՝ պիտի խոնարհի, և ով որ ինքզինք խոնարհեցնէ՝ պիտի բարձրանայ»--Ղուկ. ԺԴ. 11:

Խոնարհութիւնը բրիստոնէական այն չինաղ առաքիւնութիւնն է, որով անհատ մը իր անձին գիտակցութիւնը և սահմանումը ունի:

1. Ան կը գիտակցի թէ ի՞նչ որ ունի, ի՞նչ որ է, Արարչին տուրքն է, Աստուծոյ շնորհքը:
2. Խոնարհութիւնը շփոթելով չէ նուաստութեան հետ, ցածութեան կամ վախկոտութեան հետ:
3. Զաջութիւնն ալ բրիստոնէական առաքիւնութիւն մըն է, հոգիի ճշմարիտ և արդարադատ արիութիւնը:
4. Արիութիւն՝ ստութեան դէմ, քաջութիւն՝ սատանայի և մեղքին դէմ:
5. Արիութիւն՝ տկարներու և հալածուածներու պաշտպանութեան համար:

Խոնարհը ի՞նչ անոյշ, ի՞նչ գրաւիչ դէմք մը, համեստութեան ի՞նչ հրապոյր մը ունի զինք կը սիրես, իր ներկայութենէն կ'ախորժիս ու հոգիդ կը ներշնչուի:

1. Արդարեւ հեզերը, խոնարհներն են որ պիտի տիրեն երկրին, որ պիտի ժառանգեն զայն, ու իշխեն մարդոց սրտերուն:

2. Աստուած կը սիրէ խոնարհ հոգիները, Աստուած կը սիրէ մեղաւոր հոգիները որոնք սրբուիլ կ'ուզեն, որոնք խոնարհիլ գիտեն իր սրբութեան առջեւ (Փարիսեցիին ու Մաքսաւորը) որոնք տաճար գացին աղօթելու:
3. Հոգեւոյս եղիշէ Պատրիարք Դուրեան. համեստութեան և խոնարհութեան սրբափայլ տիպար մըն էր:
4. Տէրը լուաց իր ծառաներուն ոտները, ամենէն նուաստ ծառայութիւնը: Դործը աւելի ազդեցիկ է, քան թէ խօսքը:

Քրիստոնէութիւնը հիմնուած է հեղութեան, խոնարհութեան, ծառայութեան, զոհաբերութեան, արդարութեան, սիրոյ և ճշմարտութեան վրայ: «Թող ձեր հեղութիւնը յայտնի ըլլայ մարդոց»--Փիլպ. Դ. Քրիստոս կը յաղթահարէ Սիոնի (Եկեղեցիին) *հպարտութիւնը* ո՛չ խորամանկութեամբ և ոչ ալ վայրագութեամբ, այլ *խոնարհութեամբ*, հեծած իշու մը վրայ ու փառաբանուելով մանուկներէ և պարզունակ ժողովուրդին կողմէ:

1. Ամբարտաւանութիւնը իր հետ կ'ունենայ նաեւ ցուցամոլութիւն, կեղծատրուութիւն, արհամարհանք և ծաղրանք հանդէպ ուրիշին Մեր Փրիչը խոնարհութեան Աստուած է, խոնարհ հոգիներուն Աստուածն է, որ կ'ըսէ.

«Իմ լուծս ձեր վրայ առէք և սորվեցէք ինձմէ, հեզ եմ և սրտով խոնարհ... Իմ լուծս բաղցր է և իմ բեռս թեթեւ»--Մատթ. ԺԱ. 29:

Քրիստոս կը յաղթահարէ եկեղեցիներու *հպարտութիւնը* Մաղկազարդի օրը, ո՛չ խորամանկութեամբ և ոչ ալ վայրագութեամբ, այլ *խոնարհութեամբ* հեծած իշու մը վրայ ու փառաբանուելով մանուկներէ և պարզունակ ժողովուրդին կողմէ:

Սէրը անպատշաճ վարմունք չ'ունենար, քիայն ինքզինք չի մտածեր,

Հաւատացեալ Բրիստոնեայի մը անվայել է ունենալ անպատշաճ և տմարդի վերաբերմունքներ: Իր բերնէն ոչ մէկ անվայել խօսք կամ կանացի պատիւը վիրաւորող կատակ լսուելու է: Պօղոս առաքեալ կը պատուիրէ ըսելով. *«Ինչ որ կ'ընէք՝ թող վայելուչ ու կարգ կանոնով ըլլայ»*--Ա. Կոր. ԺԴ. 39: Վայելչութիւն պէտք է պահել ինչպէս ուրախութեան, նոյնպէս և վիշտի մէջ: Առանց պատասխանատուութեան պարտականութեան՝ իրաւունք չկայ և առանց աշխատութեան՝ վարձատրութիւն չկայ, առանց ճիգի՝ հոգեկան

վայելի՜ չի կրնար ըլլալ Հաւատացեալ մը կը մտնէ, Զրիստոսի ամենամտերիմ և էական հաղորդակցութեան մէջ և հոն կը մնայ, կ'ամրանայ ու կը սորվի հոգեկան վայելչութիւններ ու շնորհներ:

«ԵԱՊ» կը յարատեւ որքան տեսն որ իր Գերադասին փառաց կը սպասաւորէ: «Ես»-ը մարդ էակին բարոյական նախասիրութիւնն է, երեւոյթին ետին թափշող Անեքեւոյթը ա յեման գրաւած էր թարգմանիչները, որ անոնք *մոռցան իրենց տնձերը*, և ընկղմեցին իրենց անհատականութիւնը այդ Զօրութեան հոսանքին մէջ:

Յիսուսի աշակերտող մը «*Միայն ինզինք չի մտածեր*», այլ նախ ուրիշներու կ'ուզէ օգտակար ըլլալ: Նիւթապաշտ «Ես»-ի մարդ արարածը՝ հոգեւոր սնանկութիւն մըն է:

20րդ Դարուն, Աստուածաշունչի լեզուն փոխուած է արդի հոգեբանութեան լեզուին:

1. Փոխանակ Յիսուսի անձնութեան պատուէրին, աւետարանական Բարոյիչները կ'անսան հոգեբաններուն խորհուրդին:
2. Փոխանակ ժողովարութեան, ուշադիր են անձին առողջապահութեան:
3. Մեր Դարը մարդկային "Ես"ին պաշտամունքի դարը դարձած է: "Ես"ին զոհացման դարն է:
4. "Ես"ի բազինին դարն է, մանաւանդ "իմ" հանգստութեան աստուծոյս դարը, ի՛մ "յաջողութեանս" դարը, ի՛մ յաղթանակիս դարը:

Չկայ բարոյական փուլգում մը ա՛յնքան ափսոսալի, որքան՝ երբ մարդ կը հաստատէ նուիրատուին զոհաբերութեան մէջ իր եսական տրամադրութիւնը: Հակառակ մարդկային ազնիւ գաղափարաօտութիւններու, մենք կ'ապրինք այնպիսի երկրի մը մէջ, ուր նիւթապաշտութիւնը, դրամապաշտութիւնը, աւելին, ա՛լ աւելին ունենալու տենչանքը կը հասնին իրենց զազաթնակէտին: Կը ստեղծուին պայմաններ անձը դարձնելու ինքնակեղրոն, եսասէր, այլամերժ, ընդունելու այն վիճակը զոր ուրիշներ կ'անխաղձաւ են, առանց իր հաւանութեան: Կ'ուրանայ իր մարդկութիւնը ու անզգալաբար կ'ընտրէ դառնալ մեմենայ:

Եսասիրութիւն ցանցիք ու ահա առանձնութիւն պիտի հնձէք:

Շահասիրութիւն ցանցիք և ահա զրկանք պիտի հնձէք:

Խռովութիւն և կոխ՝ և ահա կրակ պիտի հնձէք:

Եսասիրութեամբ մարդ կը մեկուսանայ ընկերութենէն և կ'անջատուի Աստուծմէ: